

Список використаних джерел

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. – Київ : Пед. думка, 2016. – 448 с. – (До 25-річчя незалежності України).

2. Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року „Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України” [Електронний ресурс] : схвалено розпорядж. Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 219-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80>. – Назва з екрана.

3. Стратегія розвитку Національної академії педагогічних наук України на 2016–2022 роки [Електронний ресурс] : схвалено заг. зборами НАПН 26.03.2016 р. – Режим доступу: <http://naps.gov.ua/ua/press/announcements/942/>. – Назва з екрана.

Селецкий А. В.

Информационно-аналитическая деятельность научно-педагогической библиотеки в условиях трансформации наук об образовании, психолого-педагогической теории и практики

Рассмотрены достижения, проблемы и перспективы информационно-аналитической деятельности библиотек педагогического профиля в условиях трансформации наук об образовании, педагогики и психологии, которая происходит в государстве под влиянием евроинтеграционных и глобализационных процессов, а также внутренних факторов, определяющих современное состояние и тенденции развития гуманитарной сферы Украины.

Ключевые слова: информационно-аналитическая деятельность, научно-информационное сопровождение, научно-педагогическая библиотека, образование, педагогика, психология

Seletskiy A. V.

Information-analytical activity of scientific and educational library in terms of transformation of the science of education, psychological and pedagogical theory and practice

The article examines the achievements, problems and prospects of information-analytical activity of scientific library pedagogical profile in terms of transformation of science education, pedagogy and psychology, which continues in the state under the influence of European integration and globalization, as well as internal factors that determine the current state and development trends Ukraine humanitarian sphere.

Keywords: information-analytical work, research and information support, research and educational library, education, pedagogy, psychology.

УДК 002-028.14:005.551

Кропачева Н. М.

н. с. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

КРАУДСОРСИНГ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ РЕФЕРАТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ

Зосереджено увагу на потребі в зміні підходів до процесу продукування реферативної інформації. Виявлено чинники об'єктивного та суб'єктивного характеру, що вплинули на динаміку наповнення контенту галузевого реферативного ресурсу. Висвітлено термінологічні особливості дефініцій концепту „краудсорсинг”; виокремлено його базові принципи. Обґрунтовано потребу в застосуванні краудсорсингу в реферативній діяльності як інноваційного інструмента наповнення галузевого сегмента з питань педагогіки і психології загальнонаціональної бази даних „Україніка наукова”. Наведено приклади застосування технологій краудсорсингу в бібліотечній діяльності зарубіжних інформаційних закладів. Зауважено на реалізації проекту на основі взаємодії з соціальними мережевими спільнотами.

Ключові слова: краудсорсинг, галузева реферативна база даних, інформація, проект.

Постановка проблеми. Проблемне поле функціонування галузевих реферативних ресурсів сьогодні виходить за межі власне бібліометричних, наукометричних досліджень, визначальним трендом стає проблема наповнення

реферативної бази даних, пошук нових каналів продукування та трансляції реферативної інформації.

Постійним напрямом досліджень фахівців ДНПБУ ім. В. О. Сухомлинського упродовж десяти років діяльності реферативного напрямку є висвітлення та узагальнення результатів кількісного аналізу обсягів виробництва реферативної інформації на основі корпоративної взаємодії з книгозбірнями мережі освітянських бібліотек НАПН України.

Водночас зі зміною акцентів в організаційній та функціональній діяльності галузевих бібліотек, в яких на перший план виходять соціокомунікаційна та соціокультурна складові, певним чином змінюється й політика структурних підрозділів інформаційних установ, що створюють вторинні інформаційні продукти, зокрема реферативні. Налагоджені корпоративні зв'язки з книгозбірнями мережі освітянських бібліотек, що доволі стабільно постачали в рамках корпоративного проекту ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського реферативну інформацію, поступово стали відчутно зменшувати обсяги продукування продукції, що має, безперечно, своє обґрунтування як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру [6].

Важливими, з точки зору виявлення закономірностей такого стану функціонування реферативного ресурсу, вважаємо розгляд інформаційної складової в діяльності бібліотечних установ.

Внаслідок швидкого розвитку віртуальних інформаційних продуктів, зникненні бар'єрів на шляху поширення інформації, створенні необмеженої кількості інтерактивних середовищ, репозитаріїв різного призначення, електронних журналів, що не мають друкованих аналогів; розвитку веб-сервісів (більшість продовжуваних видань мають свої сайти, деякі з англійськими аналогами, що презентовано в наукометричних базах даних відкритого і комерційного рівня). У сукупності зазначені вище чинники певною мірою змістили реферативну складову педагогічних бібліотек системи МОН та НАПН України на периферію їхньої діяльності. Цілком очевидним наслідком таких стрімких нововведень стала „...розбудова напівізолюваних бібліотечно-інформаційних автаркій, що позиціонували кожен інститут, видання як повністю самодостатні субстанції” [10].

Йдеться не лише про хронологічну невідповідність отримання реферативної інформації фахівцями відділу наукової реферативної та аналітичної інформації у сфері освіти, а й нерозуміння значення оперативності пошуку та генерації потрібної інформації в галузевому сегменті з актуальних питань педагогіки, освіти загальнонаціональної бази даних „Україніка наукова”. Звичайно, це впливає на певну фрагментацію, нецілісність інформаційного простору, що дезорієнтує користувачів в доступі до результатів наукових досліджень, отриманні інформації щодо розвитку наукових шкіл, формулюванні тематики пріоритетних наукових розвідок та просуванні публікацій науковців [6].

Таким чином, окреслені проблеми у наповненні контенту реферативної бази даних і взаємодії з освітянськими бібліотеками мережі, дають можливість сформулювати наступні тенденції, що мають місце в цих процесах:

- зміна цільової орієнтації бібліотечних установ на формування своєї моделі представлення у віртуальному просторі;
- залежність результативності діяльності від соціальних пріоритетів, які визначаються нормативними документами, що регламентують вимоги до віртуального представлення періодичних і продовжуваних видань;
- надання користувачам інтегрованої і синтезованої інформації з недотриманням основного принципу інформаційної взаємодії – повноти та оперативності подання інформації.

Новим і перспективним майданчиком для обговорення і пошуку вирішення цих проблем стає такий формат новітньої соціальної комунікації, як технології краудсорсингу, що надають можливість бібліотекам (в нашому випадку – відділу наукової реферативної та аналітичної інформації у сфері освіти) і представникам мережевих спільнот мати доступ до періодичних та продовжуваних видань, більшість з яких мають власні електронні версії, та шляхом корпоративної взаємодії спільно створювати вторинні інформаційні продукти, використовуючи ресурси в соціальних мережах „Facebook”, „ВКонтакте”.

Основою для розуміння поняття „краудсорсинг” (від англ. crowd-sourcing) – використання джерел ресурсів „натовпу”) – технології використання колективного розуму, є авторське визначення редактора журналу „Wired” Джеффа Хау, котрий розглядає його як акт передавання деяких виробничих функцій невизначеному колу осіб; вирішення виробничих завдань добровольцями, що координують свою діяльність за допомогою інформаційних технологій [16].

Аналіз останніх досліджень. Особливості використання технологій краудсорсингу представлені у вітчизняному інформаційному дискурсі низкою публікацій як на загальнотеоретичному рівні, так і в практичній площині. Зокрема, бібліотечні проекти опинились у сфері уваги О. Мар’їної, Л. Трачук. У вітчизняному науковому середовищі темі колаборативних краудсорсингових мереж як різновиду мережевих тактик у системі соціальних комунікацій приділено значну увагу в монографії авторського колективу Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського [4]. Серед вузькоспеціалізованих публікацій цієї тематики слід назвати публікації В. Струнгар, О. Марченко [13; 14]. В інформаційних студіях зарубіжних авторів презентовано значний інформаційний пласт результатів досліджень практичного застосування краудсорсинг-проектів у бібліотеках на різноманітних мережевих платформах [4; 16]. Теоретичний блок досліджень більш сфокусовано на смислових відтінках дефініцій концепту „краудсорсинг”: більшість публікацій, як правило, орієнтовані на суто конкретне явище, практичні аспекти певної діяльності, зокрема, в бібліотечно-інформаційній сфері. Автори визначають краудсорсинг як інноваційний інструмент взаємодії бібліотеки та користувачів за допомогою віртуального інформаційного простору, на продукуванні ними нових ефективних ідей. Однак ця позиція зосереджується лише на розумінні краудсорсингу як технології виробництва та реалізації товарів і послуг бібліотек, що не зважають на інтереси більшості користувачів [3; 11; 15].

Акцентуючи увагу на технологічних аспектах соціальної взаємодії, в основу якої закладено суспільно значимі аксіологічні орієнтири представників різних соціальних груп і страт, що урівнюють їх можливості у способах матеріальної та інтелектуальної участі, Р. Холлі уточнює термін „краудсорсинг”, визначаючи, що він є лише інтерпретацією, подібною до вже традиційної для бібліотек моделі аутсорсингу. Їхні відмінності виявляються в завданнях, зниженні вартості та скороченні термінів виконання проєктів, розширенні географії учасників-виконавців і якості результатів, які свідчать на користь краудсорсингу. Д. Мак-Кінлі, розглядаючи перспективність використання інноваційних краудсорсинг-моделей у бібліотеках, архівах і музеях, пов’язує їхню ефективність і результативність з предметом управлінських рішень, які стосуються цілей проєкту, розподілу завдань, добровільного вербування, систем проєктування, підтримки волонтерів [4; 16].

Отже, відсутність єдиного теоретичного підходу до визначення краудсорсингу пояснюється полісемантичністю, технологізацією соціальних процесів та експлікацією терміна на широкий спектр суспільних явищ, і, відповідно, термінологічною й лінгвістичною варіативністю як для зарубіжних, так і вітчизняних публікацій.

Метою статті є спроба на основі узагальнення зарубіжного досвіду застосування краудсорсингових проєктів обґрунтувати потребу й доцільність впровадження його в діяльність структурних підрозділів галузевих бібліотек для створення реферативних інформаційних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Доволі термінологічно виваженим та змістовно ємким в контексті зазначених проблем в рамках нашого дослідження, є дефініція краудсорсингу як моделі розподіленого вирішення проблем пошуку рішень, дроблення об’єму роботи на компоненти, що складають єдине ціле подібно до мозаїки: інформація про проблему поширюється серед невизначеного кола осіб у формі відкритої пропозиції надсилати варіанти її вирішення [16]. Знання та зусилля, сукупно використовувані, істотно перевищують знання та зусилля кожної окремої людини (так званий ефект синергії). Відповідно, базові принципи краудсорсингу можна сформулювати таким чином: принцип егалітаризму – потреба соціуму в знаннях і талантах кожної людини. У більш широкому сенсі це – формування рівнозначних зв’язків між людьми, відсутність територіальних, корпоративних, професійних обмежень. Визначальними атрибутами принципу конвергенції є зближення суб’єктів продукування інноваційного продукту насамперед через „...механізм взаємодії з партнером з виробництва знань із примноження інтелектуального багатства, неринкових цінностей” [16]. Мережева взаємодія суттєво спрощує процес інтеграції індивідуальних і колективних неявних знань, оскільки інформація про проблему, для розв’язання якої вони потрібні, стає доступною великій кількості людей; залучає наявні знання як фахівців, так і людей, професійна діяльність яких не пов’язана з даною проблемою; утвердження неформальних цінностей і норм, які поділяють певні групи людей, причому подібні процеси відбуваються у різних освітніх і індивідуальних контекстах.

Прикладами реалізації краудсорсингових проєктів, пов’язаних з оцифруванням книг, журналів, рукописів чи архівів, є: проєкт Національної

бібліотеки Австралії „Австралійські історичні газети”, проект „Цифрова колекція газет Каліфорнії“ (участь користувачів в обох випадках полягала в коригуванні тексту архівних газет за допомогою безкоштовної програми розпізнавання символів сканованого тексту); проект „Гутенберг” (користувачі-волонтери додають відкориговані тексти, які знаходяться в суспільній власності); проект „Розшифровуючи Бенґама”, який використовує краудсорсинг для онлайнного транскрибування оригінальних і недосліджених рукописів англійського філософа і правознавця Дж. Бенґама та ін. [4; 7]. Бібліотека Конгресу США, у співпраці з фотосервісом Flickr 2007 року започаткувала проект „The Commons”, мета якого – зробити державні архіви фотографій з усього світу доступними для всіх безкоштовно і дати громадськості можливість додавати інформацію і знання в задіяні в проекті сховища даних. Станом на березень 2016 року проект містив більше 4 мільйонів зображень, а користувачі Flickr додали 53 млн. тегів та 220000 коментарів, які допомогли ідентифікувати людей, події тощо [3;15].

Останнім часом в середовищі електронних бібліотек з’явився ще один термін – „публічне архівування“. Воно передбачає залучення суспільства до створення архівних колекцій через Інтернет, покращення чи додавання матеріалів до вже існуючих онлайнних колекцій: будь-яка людина, використовуючи спеціальну панель, може написати текст, розмістити теги і фотографії, завантажити зображення [3, с. 90]. Досить відомим проектом такого типу є тематичний репозиторій E-LIS [12].

Узагальнюючи вищевикладені приклади соціальної взаємодії суб’єктів бібліотечно-інформаційного простору в означених напрямках, О. Мар’їна підкреслює, що „...вітчизняні бібліотеки вже використовують мережеві сервіси як канали неформальної комунікації та способи мотивації розвитку професійної сфери; засоби інформування, навчання або навіть інформаційного обслуговування” [7]. Логічним продовженням цієї співпраці є запровадження краудсорсингових технологій – спільних дій бібліотеки та користувачів на основі використання спеціалізованих сайтів та соціальних медіа.

Визначимо можливості їхнього застосування в системі координат понять „інформаційне видання – соціальні мережеві спільноти – реферативна інформація“, інтегруючим елементом якої є соціальні мережі, що забезпечуватимуть взаємозв’язки суб’єктів продукування знань.

Серед пріоритетних завдань взаємодії учасників проекту виділимо наступні: визначення мотиваційних і змістових складових цього проекту; розробка моделі мережевої взаємодії користувачів з співробітниками відділу наукової реферативної та аналітичної інформації у сфері освіти; формування цільових груп у мережевих спільнотах; визначення тих типів комунікацій і тематики інформаційних видань, що здатні зацікавити користувачів соціальних мереж. Основними змістовими компонентами визначено: організаційний (створення групи в соціальних мережах; підготовка інформаційного блоку для тих, хто зацікавиться вказаною тематикою); (функціонально-технологічний (підготовка методичної літератури, алгоритм створення інформаційного продукту); результативний (створення позитивної мотивації для учасників проекту, застосування інструментів просування в соціальних мережах;

можливість оприлюднення особистих даних волонтерів на порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; отримання бонусів, коментарів й репостів).

Таким чином, запровадження технологій краудсорсингу дасть можливість вирішити проблему нарощування обсягів реферативної інформації з максимальною економією матеріальних та трудових ресурсів, а також мінімізацією витрат часу. Представлені у статті результати аспектного аналізу впровадження краудсорсингових проектів розширюють підґрунтя для подальших наукових розвідок з означеної проблеми у двох напрямках. Перший із них стосується застосування технологій краудсорсингу в освітянських бібліотеках мережі, а другий – формування такої мотиваційної моделі волонтерів спільнот, яка б дозволила ефективно застосовувати технології краудсорсингу в інших корпоративних проектах.

Список використаних джерел

1. *Габермас Ю.* Структурні перетворення у сфері відкритості: дослідження категорії громадянське суспільство / Ю. Габермас [пер. з нім. А. Онишко; ред. М. Прихода]. – Львів : Літопис, 2000. – 317 с.
2. *Гальчинський А. С.* Економічна методологія. Логіка оновлення : курс лекцій / А. С. Гальчинський. – Київ : АДЕФ-Україна, 2010. – 572 с.
3. Досвід і перспективи використання технологій краудсорсингу у надзвичайних ситуаціях. Аналітична записка [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/747/>, вільний. – Назва з екрана.
4. *Зарндт Ф.* Размещение в Интернете мирового культурного наследия методом краудсорсинга / Ф. Зарндт // Библиотекосведение. – 2013. – № 1. – С. 76–84.
5. *Кіреєва О.* Перспективи краудсорсингу як інструменту співпраці органів влади та громадськості в контексті розвитку публічного управління [Електронний ресурс] / О. Кіреєва // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр.. – 2016. – Вип. 2. – С. 97–104. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2016_2_14. – Назва з екрана.
6. *Кропочева Н. М.* Формування галузевого реферативного ресурсу: етапи корпоративної взаємодії [Електронний ресурс] / Н. М. Кропочева // Матеріали Круглого столу, присвяченого 20-річчю Українського реферативного журналу „Джерело“ (1995–2015), 21 жовтня 2015 р., м. Київ : [тези доп.] // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського НАН України. – Київ, 2015. – Режим доступу: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/712>. – Назва з екрана.
7. *Мар'їна О. Ю.* Використання краудсорсинг-технологій в діяльності зарубіжних бібліотек / О. Ю. Мар'їна // Вісн. Харків. держ. акад. культури. Серія: Соціальні комунікації / Харків. держ. акад. культури. – Харків, 2013. – Вип. 41. – С. 212–22.
8. *Нерубашенко І.* Можливості краудсорсингу у реалізації проектів глобального громадянського суспільства [Електронний ресурс] / І. Нерубашенко // Evropsky politicky a pravni diskurz. – 2015. – Vol. 2, Iss. 3. – С. 78–82. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2015_2_3_14. – Назва з екрана.
9. *Нищенко О. В.* Краудсорсинг як сучасний управлінський інструмент / О. В. Нищенко // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. – 2014. – Вип. 11. – С. 231–237. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2014_11\(2\)_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2014_11(2)_33). – Назва з екрана.
10. *Попик В.* Формування національного науково-інформаційного простору: інтеграція й кооперація зусиль бібліотек, наукових установ та інформаційних центрів України / В. Попик // Бібл. вісн. – 2015. – № 3. – С. 4.

11. Провідні освітянські бібліотеки України в дзеркалі статистики : зб. аналіт. і стат. даних за 2013 р. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [уклад.: Л. О. Біла, А. В. Копилова, Н. Б. Соколовська ; наук. ред.: Л. М. Заліток, І. І. Хімчян]. – Київ : [б. в.], 2014. – 100 с.

12. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства : [монографія] / [О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – 220 с.

13. *Струнгар В.* Бібліотечні проекти в соціальних медіа як джерела бібліотечнознавчих досліджень / В. Струнгар // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. – Київ, 2015. – Вип. 41. – С. 371–381.

14. *Струнгар В.* Соціальні медіа в сучасному інформаційно-бібліотечному середовищі / В. Струнгар // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського [та ін.]. – Київ, 2014. – Вип. 39. – С. 219–229.

15. *Трачук Л. Ф.* Користувачі як співтворці електронних бібліотек: зарубіжний досвід / Л. Ф. Трачук // Проблеми розвитку документально-інформаційних систем у сучасному інформаційно-комунікаційному середовищі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 10 лют. 2016 р.) / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т, каф. докум. комунікацій і бібл. справи ; [редкол.: Г. В. Сілкова, Ж. В. Бабенко, М. С. Костенко, Р. М. Крет ; за заг. ред. М. С. Костенко ; наук. консультант Г. М. Швецова-Водка]. – Рівне, 2016. – С. 32–33.

16. *Хау Дж.* Краудсорсинг: Коллективный разум как инструмент развития бизнеса / Джефф Хау. – Москва : Альпина Паблишер, 2012. – 288 с.

Кропочева Н. Н.

Краудсорсинг как инновационный инструмент создания реферативных информации: перспективы применения

Сосредоточено внимание на необходимости изменения подходов к процессу выработки реферативной информации. Выявлены факторы объективного и субъективного характера, повлиявших на динамику наполнения контента отраслевого реферативного ресурса. Освещены терминологические особенности дефиниций концепта „краудсорсинг“; выделены его основные принципы. Обоснована необходимость применения краудсорсинга в реферативной деятельности как инновационного инструмента наполнения отраслевого сегмента по вопросам педагогики и психологии общенациональной базы данных „Украиника научная“. Приведены примеры применения технологий краудсорсинга в библиотечной деятельности зарубежных информационных учреждений. Замечено необходимость реализации проекта на основе взаимодействия с социальными сетевыми сообществами.

Ключевые слова: краудсорсинг, отраслевая реферативная база данных, информация, проект.

Kropocheva N. M.

Crowdsourcing as innovative instrument for establishing abstract information: using prospects

The emphasis is on the need to change approaches to the production process abstract information. Features researched terminology definitions of the concept “crowdsourcing”, stated his basic principles. The necessity of the use of crowdsourcing as a summary of content as an innovative tool industry segment on pedagogy and psychology nationwide database “Ukrainika science” The crowdsourcing projects of foreign libraries are analyzed. The prospects for the use of crowdsourcing technology in the library sector in Ukraine are discovered.

Keywords: crowdsourcing, abstract industry database, information, design.